

קרפף שלא הוקף לדירה ב'

דירה

א. תלמוד בבלי עירובין כב ע"א
כלל אמר רבי שמעון בן אלעזר: כל אויר שתשמישו לדירה, כגון דיר וסהר מוקצה וחצר, אפילו בית חמשת כורים ובית עשרת כורים מותר. וכל דירה שתשמישה לאויר כגון בורגנין שבשדות, [עד] בית סאתים מותר, יתר מבית סאתים אסור.

ב. משנה עירובין ב:ג (ית).
רבי יהודה אומר עד בית סאתים. אמרו לו, לא אמרו בית סאתים אלא לגנה ולקרפף, אבל אם היה דיר או סחר או מוקצה או חצר אפילו בית חמשת כורין אפילו בית עשרה כורין מותר...

ג. בית הבחירה למאירי מסכת עירובין דף יז עמוד ב
דיר ר"ל היקף העשוי בשדות לבהמות ויש בו בית דירה לרועה. וסחר והוא גם כן היקף העשוי לבהמות אלא שהוא בעיר, ויש גורסי' סחר מלשון 'היקף'.

ד. רש"י מסכת עירובין דף יח עמוד א
דיר - של בהמות, שעושין בשדות, היום כאן והיום כאן כדי לזבלה בגללי הבהמות.
סחר - לבהמות של עיר.

ה. ביאור הלכה סימן שנהא: "לדירה"
ודע דברבינו יונתן כתב וז"ל "דיר שיש לו מחיצות ובית בתוכו לרועה שלהם" עכ"ל ומשמע מיניה דטעמא דדיר משום דיש שם דירת אדם. ולא משמע כן מפירוש"י אלא דבכניסה ויציאה תמיד לשם לטפל אודותם סגי. וכן בריטב"א כתב וז"ל "הואיל והרועה עומד עמהם שם תמיד חשיב היקף דירה." ע"כ משמע ג"כ כמו שפירשנו משום דעומד שם תדיר לשמשם ולא משום שיש לו עוד שם דירה.

ו. רמ"א אורח חיים שנהא:
וי"א עוד דכל קרפף שהוא סמוך לביתו מקרי הוקף לדירה, כי דעתיה עלויה (הגהות אשרי פ"ב דעירובין), ויש חולקין בזה. (ב"י בשם תוספות).

ז. משנה ברורה סימן שנה ס"ק יח
ויש חולקין בזה - ולדעה זו אפ"י בסמוכה ממש לביתו כל שלא פתח ולבסוף הוקף לא מהני. והסכימו האחרונים להלכה כדעה זו:

ח. רש"י מסכת עירובין דף כב עמוד א
כל אויר - אף על פי שאינו מקורה, אם תשמישו לדירת אדם לכניסה וליציאה תמיד.

ט. רש"י מסכת עירובין דף כג עמוד ב
נורע רובו - בזרעונים - ביטל דירתו, דבזרעונים לא דיירי אינשי, והוה ליה גינה - ואסור לטלטל אף בשאינו נזרע, דבטיל ליה לגבי רובא, אבל בנוטע אילנות - לא ביטל דירתו, דאורחא להסתופף בצל אילנות תמיד.

י. תלמוד בבלי עירובין צט ע"ב-ק.
משנה: אילן שהיה מיסך על הארץ, אם אין גופו גבוה מן הארץ שלשה טפחים מטלטלים תחתיו...
גמרא: אמר רב הונא בריה דרב יהושע אין מטלטלין בו יתר מבית סאתים. מאי טעמא? משום דהוי דירה שתשמישה לאויר, וכל דירה שתשמישה לאויר אין מטלטלין בה יתר מבית סאתים.

יא. רש"י מסכת עירובין דף ק עמוד א
משום דהוי דירה שתשמישה לאויר - אינה לדור בה תמיד, אלא להסתופף בה שומרי (אויר) השדה.

יב. טור אורח חיים הלכות שבת סימן שנה
כל מלאכות שבת והלכותיו אנו למדין ממלאכת המשכן. הלכך, כל היקף שלא הוקף לדירה, כגון גנות ופרדסין ובורגנין שאינן עשוין אלא לשמור בתוכן, אף על פי שמן התורה הוא רה"י גמור, והזורק מרה"ר לתוכן חייב, חכמים אסרו לטלטל בתוכו יותר מד' אמות אם הוא מסאתים ולמעלה...

יג. ב"ח אורח חיים סימן שנח

ומ"ש שאינן עשויות אלא לשמור שבתוכן. אינו חוזר אלא א"בורגנין", והכי קאמר: לא מיבעיא גנות ופרדסין דפשיטא דלא הוקף לדירה, אלא הוקף כדי שיהא גן נעול וחתום שלא יבואו זרים לבזו מה שיתנו לתוכו, אלא אפילו בורגנין שבשדות שהשומר יושב בתוכו ביום ואוכל שם את פתו גם כן אינו הוקף לדירה, שהרי בלילה הוא לן בביתו, ואין תשמישו עשוי אלא לאויר לישיב בתוכו ולשמור את השדות. ומהאי טעמא ילפינן סאתיים מחצר המשכן, ולא ילפינן מהר הבית ועזרת נשים שהיה קל"ה אמות ועזרת ישראל קפ"ז, אלא לפי שהעזרה חשיבה "מוקפת לדירה" שהיו שומרים בה כל הלילה, מה שאין כן חצר המשכן. וכמו שכתבו התוספות בדבור המתחיל שהוא בתירוץ הב' (פ"ב דף כ"ג א) ועיין לקמן ריש סימן שס"ב (ב"ח סעיף א' ד"ה כל):

יד. ב"ח אורח חיים סימן שסב

כל מחיצה - בסוף פרק עושין פסין (דף כ"ו א) מחיצת האדרכתין (הארדכלין) לא שמה מחיצה משום דלצניעותא עבידא, פירוש בנאים עושין מחיצה להצניע עצמם מפני החמה כשבונים בחמה, וכן מחיצה העשויה לנחת פירוש להשתמר מה שיניחו לשם או כדי לשמור השדות הם בורגנין שאינן שומרים לשם אלא ביום ולנין בלילה בביתם ועיין לעיל ריש סימן שנ"ח (ב"ח סעיף א').

טו. תלמוד בבלי עירובין כה:-כו.

ההיא אבוורנא דהוה ליה לריש גלותא בבוסתניה, אמר ליה לרב הונא בר חנינא ליעביד מר תקנתא דלמחר נאכול נהמא התם, אזל עבד קנה קנה פחות משלשה. אזל רבא שלפינהו. אזל רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע נקטינהו מבתריה [למנוע החזרתם]... אמר ליה רב פפא [לסיועיה] לרבא, והאמר רב אסי "מחיצות אדרכתין [בונים] לא שמה מחיצה", אלמא כיון דלצניעותא עבידא לה לא הויא מחיצה, הכא נמי כיון דלצניעותא עבידא לא הויא מחיצה. ואמר רב הונא בריה דרב יהושע [לסיועיה] לרבא, והאמר רב הונא "מחיצה העשויה לנחת לא שמה מחיצה"...

טז. רש"י מסכת עירובין דף כו עמוד א

כיון דלצניעותא היא - ולמחר סתרי לה - לאו כלום היא, והא נמי לצניעותא - דיום ולילה בעלמא היא דעבידא, ולא דירה היא. לנחת - שלא לדור שם, אלא להשתמר מה שיניחו שם.

יז. ערוך השולחן אורח חיים סימן שנח:ו

ומה נקרא 'מוקף לדירה' ואינו מוקף לדירה? הנה גנות ופרדסין ובורגנין אין זה היקף לדירה, ואף על פי שיש שם קצת בנין שהשומר דר בתוכה אין זה עשוי לדירה אלא לשמירה... וכן יראה דבית הכנסת ובהמ"ד ומרחץ אם אין שם דירה [ממש] להשמש או לשומר המרחץ לא הוי מוקף לדירה דמה שמתפללין ולומדין שם לא הוי דירה כמו שהמשכן לא נקרא מוקף לדירה. וכן במרחץ וכן קרפף שאחורי העיר שמניחין שם עצים [משנה רפ"ב] או שארי סחורות לא מקרי מוקף לדירה:

יח. רש"י מסכת עירובין דף כד עמוד א

והוה ליה קרפף יותר מבית סאתים - ואף על גב דהוקף לדירה - חשוב כלא הוקף לדירה, דהא הוי כולו גינה, ובגינה לא מהני הוקף לדירה.

יט. תלמוד בבלי עירובין קא ע"א

משנה: לא יעמוד אדם ברשות היחיד ויפתח ברשות הרבים, ברשות הרבים ויפתח ברשות היחיד, אלא אם כן עשה מחיצה גבוה עשרה טפחים, דברי רבי מאיר.

כ. רש"י מסכת עירובין דף קא עמוד א

לא יעמוד ברשות היחיד - כגון בחצירו, ויושיט ידו לגנות דרך חור או סדק, ויטול בו מפתח ויפתח בה מנעול מתוך הגינה, שמא ימשך המפתח אליו, ומחמיר ר' מאיר אפילו ברשויות דרבנן. וכן לא יעמוד בגינה ויושיט ידו למקום גבוה עשרה ורוחב ארבעה, שהוא רשות היחיד, ומפתח מונח בו, ויפתח מנעול למעלה מעשרה, גינה כרמלית היא, דהויא יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה.

כא. משנה עירובין ב:ה (כג.)

ועוד אמר רבי יהודה בן בבא: הגינה והקרפף שהן [עד?] שבעים אמה ושיריים על שבעים אמה ושיריים מוקפת גדר גבוה עשרה טפחים מטלטלין בתוכה, ובלבד שיהא בה שומירה או בית דירה או שתהא סמוכה לעיר.

כב. שו"ע אורח חיים שנח:א

כל היקף שלא הוקף לדירה, כגון גנות ופרדסים ובורגנים שאינם עשויים אלא לשמור בתוכן, אסרו חכמים לטלטל בתוכה יותר מד' אמות אם הוא יותר מסאתים; אבל אם היא סאתים, שהוא שיעור ע' אמה וד' טפחים על ע' אמה וד' טפחים, מותר לטלטל בכלו בין שהוא מרובע בין שהוא עגול או אריך וקטין, ובלבד שלא יהא ארכו יותר משנים ברחבו אמה אחת; ואם הוקף לדירה, אפי' יש בו כמה מילין, מותר לטלטל בכלו.

כג. יד רמ"ה מסכת בבא בתרא דף ב עמוד א

בגינה סתם כמקום שנהגו לגדור דמי ומחייבין אותו כדין החצר, אבל בבקעה סתם כמקום שנהגו שלא לגדור דמי ואין מחייבין אותו. ומאי "סתם"? אתרא חזתא דליכא מנהגא, אי נמי דאיכא דגדרי ואיכא דלא גדרי. ומאי שנא גינה ומאי שנא בקעה? משום דגינה נמי עבידא לדירה ובעייתא צניעותא, מה שאין כן בבקעה דהיינו שדה הלבן.

כד. רש"י מסכת עירובין דף כב עמוד א

וכל דירה - שהיא מכוסה בגג, והיא עשויה לשמירת אויר שחוצה לה.

כה. רש"י מסכת עירובין דף טו עמוד א

משום דהוי דירה שתשמישה לאויר - לעולם שנטעו מתחילה לכך, והיקף לדירה הוא, אבל דירה זו אינה עשויה לצורך תוכה אלא לצורך אויר שחוצה לה, לדור שם שומרי השדות, ועשויה להציל מן החמה, ואין מטלטלין בדירה זו אלא בית סאתים, כדתניא בפרק שני (עירובין כב, א) כלל אמר ר' שמעון בן אלעזר: כל אויר שתשמישו לדירה, כגון דיר וסהר ומוקצה וחצר, ואפילו עשרה כורים - מותר, וכל דירה שתשמישה לאויר, כגון בורגנין שבשדות, בית סאתים - מותר, יותר מבית סאתים - אסור, **דלאו דירה הוא, דעל כרחו הוא דר שם.**

כו. תלמוד בבלי עירובין כג ע"ב

קרפף שהוא יותר מבית סאתים שהוקף לדירה נזרע רובו הרי הוא כגינה ואסור נטע רובו הרי הוא כחצר ומותר

כז. תלמוד בבלי עירובין כד ע"א

קרפף יותר מבית סאתים שהוקף לדירה ונתמלא מים, סבור רבנן למימר כזרעים דמו ואסיר. אמר להו רב אבא אחוה דרב בריה דרב משרשיא, הכי אמרינן משמיה דרבא: מים כנטעים דמו ושרי. אמר אמימר והוא דחזיין לתשמישתא, אבל לא חזיין לתשמישתא לא.

כח. רמב"ם הלכות שבת פרק טז:ו

נתמלא מים, אפילו היו עמוקים הרבה אם היו ראויין לתשמיש הרי הן כנטעים ומותר לטלטל בכלו, ואם אינן ראויין לתשמיש אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות.

כט. עבודת הקודש בית נתיבות שער ג סימן ג

קמד) נתמלא מים אפילו עמוקים עשרה או יתר אפילו יש בהן יותר מבית סאתים הרי הוא כנתמלא נטעים, שדרך החצרות לכנוס בהם מים והרי הן בתוך החצר ככרי של פירות. במה דברים אמורים? במים הראויין לשתייה ולכביסה, אבל מים מלוחין או עכורין הרי הן כזרעים ואוסרין את החצר כדרך שאמרנו בזרעים...

ל. רש"י מסכת עירובין דף כד עמוד ב

דחזו לתשמישתא - לשתייה, דאין לך דירה מעולה מזו.

לא. שו"ת מנחת יצחק חלק ה סימן קח

(א) הנה לדעתי צדקו דברי האומרים דגם הנעשים לנוי הבית, הוי כמו לטיול, וגדולי הפוסקים שדברו מזה הזכירו בלשונם שניהם, "לטיול ולנוי", ע"י בס' נזירות שמשון על או"ח (סי' שנ"ח), ובתשו' מהרי"א הלוי (ח"א סי' ר"ב), ומש"כ בזה בתשו' אמרי יושר (ח"א סי' ק"ע), ובתשו' דברי חיים (או"ח סי' כ"ח), ובתשו' שואל ומשיב מהדו"ק (סי' קל"א), אלא ששניהם הד"ח והשו"מ, לא הסכימו לעיקר ההיתר עיין שם, אבל מ"מ הד"ח ז"ל לא דחה ההיתר בחזק יד, שסיים בסוף התשובה בזה"ל, "אך מי אני להכריע אם גדולי הדור יתירו" עכ"ל, ונודע שמרן ד"ח ז"ל לא נשא פנים ליהי' מי שיהי', אם הי' בעיניו ברור איסורו...

(ג) והנה מדברי רש"י (עירובין כ"ג ע"ב), דכתב על דברי הש"ס שם, "נזרע רובו הרי הוא כגינה ואסור", וז"ל, "נזרע רובו, בזרעונים ביטל דירתו, דבזרעונים לא דיירי אינשי וכו'" עכ"ל, ולא כתב רש"י "ביטלו דירתו" לשון רבים, אלא "ביטל דירתו" לשון יחיד, דאם הי' כותב "ביטלו דירתו" הי' הכוונה דהזרעונים ביטלו דירתו, אבל "ביטל דירתו" הכוונה על האדם הזורע דביטל בזה דירתו, הוכיח בתשו' אמרי יושר שם דדוקא קאמר, כשזרע בכוונה מבטל דירה, ולא בטלו מאליהן עיין שם. ובזה יש לומר דהה"ד אם זרע בהיפוך כוונה, היינו ליפות את דירתו, ולא בכוונת ביטול הדירה, דאינו מבטל דירתו בזה. ומה דלא כתב כן שם האמרי יושר, נראה משום דבנדון דידל', מיירי בעשבים שאינם מיפים הדירה, וע"כ הצריך לטעם שעלו מאליהן...

לב. נתיבות שבת יג הערות מא, מז

לג. רמב"ם הלכות שבת פרק טז:טו

וכל מחיצה שאינה עשויה [ראב"ד - צ"ל "העשויה"] לנחת אינה מחיצה, וכל מחיצה שאינה עשויה אלא לצניעות בלבד אינה מחיצה, וכל מחיצה שאין בגבהה עשרה טפחים או יתר אינה מחיצה גמורה...

לה. ערוך השולחן אורח חיים סימן שסב:ג-ד

ג. ... והנה גירסתו בגמ' "אינה עשויה לנחת" כלומר שאינה עשויה לנוח בה ולדור בה, והכונה כפי גירסתינו "עשויה לנחת" [מ"מ], אבל מדבריו מבואר דלנחת ולצניעות אינן מחיצות כלל כמו שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה, וכמו שאין בגובהה י' טפחים [שם] וזהו תימה רבה - וכי גרעו מחיצות כאלו מעמוד גבוה י' ורחב ד' או תל גבוה י' ורחב ד', דודאי אין זה מקום דירה? וכי מפני זה אינם מחיצות??
ד: והן אמת דלשון הגמ' משמע כהרמב"ם שלשון הגמ' כך הוא: "מחיצת אדרכלין לא שמה מחיצה", "מחיצה העשויה לנחת לא שמה מחיצה." ואם כדברי רבותינו דהכוונה לענין יותר מבית סאתים, איזה לשון הוא ד"לאו שמה מחיצה"? ולכן נ"ל דהרמב"ם מפרש דמחיצות אלו אין עושין רק לזמן קצר, ואח"כ סותרים אותם. וכ"כ רש"י [ערובין כ"ו. ד"ה להרע] במחיצת אדרכלין וז"ל "כיון דלצניעותא הוא ולמחר סתרי לה" ע"ש. וכן מפרש הרמב"ם במחיצה לנחת...

לה. שו"ע אורח חיים שסב:א

כל מחיצה שלא נעשית לדור בתוכה, אלא לצניעות או לשמור מה שיתנו בתוכה או לישב בה כדי לשמור השדות, היא מחיצה לטלטל מה שבתוכה, אבל אינה מחיצה לעשות מה שבתוכה מוקף לדירה אם הוא יותר מב' סאתים...